

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет політичних наук
Кафедра історії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор

 Юрій КОТЛЯР
«12» серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕТОДИ ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Галузь знань 03 «Гуманітарні науки»

Спеціальність 032 «Історія та археологія»

Рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий)

Розробник

Ірина МІРОНОВА

Завідувач кафедри розробника

Ірина МІРОНОВА

Завідувач кафедри спеціальності

Ірина МІРОНОВА

Гарант освітньої програми

Ірина МІРОНОВА

Завідувач відділу аспірантури

Алла УЖВА

Начальник НМВ

Сергій ШКІРЧАК

Миколаїв – 2024 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Методи джерелознавчих досліджень	
Галузь знань	03 Гуманітарні науки	
Спеціальність	032 Історія та археологія	
Спеціалізація (якщо є)	-	
Освітня програма	Історія та археологія	
Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий) рівень	
Статус дисципліни	Вибіркова	
Курс навчання	2	
Навчальний рік	2024–2025 н. р.	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	4	-
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	4 кредити / 120 годин	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	Всього – 120 годин	-
	20 годин	
	20 годин	
Відсоток аудиторного навантаження	33%	-
	українська	
Мова викладання	українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	-	
Форма підсумкового контролю	залік	

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

2.1. Місце навчальної дисципліни в освітній програмі

Дисципліна «Методи джерелознавчих досліджень» відноситься до вибірових навчальних дисциплін освітньо-наукової програми підготовки здобувачів ступеня доктора філософії (PhD).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є методи та методологія проведення джерелознавчих досліджень в історичній науці.

Метою вивчення дисципліни є висвітлення основних методичних та методологічних аспектів джерелознавчого дослідження, з'ясування сутності методологічної парадигми джерелознавства та його місця в історичному дослідженні; допомога здобувачам у виявленні і апробації найбільш ефективних методів дослідження для їхньої дисертаційної роботи.

Курс ставить наступні **завдання**:

- вивчити історію становлення й розвитку джерелознавства, зміни його теоретико-методологічних та пізнавальних парадигм;
- окреслити найважливіші принципи та методи, на які спирається ця дисципліна;
- засвоїти головні етапи джерелознавчого дослідження, роль у рамках кожного з них методологічного аспекту;
- сформувати загальну культуру проведення джерелознавчого пошуку на основі критичного ставлення до джерел;

– оволодіння методами і прийомами аналізу джерел, використання міждисциплінарного підходу;

– уміння пов'язати джерелознавчі проблеми з методологією історичної науки.

Розроблена програма відповідає освітньо-науковій програмі та орієнтована на формування компетентностей:

Загальні компетентності	ЗК01	Здатність розв'язувати комплексні проблеми у галузі історії та археології на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.
	ЗК02	Здатність до генерування нових ідей, аналізу та синтезу цілісних знань, володіння сучасною методологією.
	ЗК03	Здатність до організації та проведення оригінальних наукових досліджень.
	ЗК07	Здатність до пошуку наукової інформації з різних джерел, її систематизації, критичного аналізу та узагальнення з використанням новітніх інформаційних технологій.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності спеціальності	СК01	Грунтовні знання спеціальної області дослідження в поєднанні зі знаннями загальної наукової дискусії та внеску до індивідуальної історичної царини дослідження.
	СК07	Здатність визначати рівень об'єктивності фактологічної основи минулих подій в різних видах джерел і академічних текстів, встановлювати та оцінювати достовірність та репрезентативність джерельної інформації.
	СК08	Здатність використовувати облікову інформацію з архіву, бібліотечні каталоги та сучасні цифрові інструменти та інформаційні технології для локалізації джерел та документального матеріалу, потрібного для здійснення власного оригінального наукового дослідження та професійної діяльності у сфері історії та археології.
	СК15	Здатність дотримуватися етичних і моральних норм, а також правил академічної доброчесності в наукових дослідженнях та науково-педагогічній діяльності.

2.2. Очікувані результати навчання

В результаті вивчення курсу здобувач повинен знати:

– теоретичні, методологічні та методичні аспекти джерелознавства як спеціальної галузі знань;

– методи аналізу джерел і синтезу джерельної інформації;

– архівознавчі й археографічні аспекти, пов'язані з джерелами;

– роль нових підходів у теорії та практиці аналізу історичних проблем на основі джерелознавчого методу.

Здобувач повинен вміти:

– вирішувати питання щодо з'ясування місця, часу створення джерела та його автора;

– аналізувати зміст джерел;

– порівнювати зміст різних джерел, встановлювати їх оригінальність, автентичність та вірогідність їх інформації;

– встановлювати й обґрунтовувати репрезентативність комплексу джерел;

– на практиці у дисертаційному дослідженні вдало використовувати традиційні і новітні методи дослідження історичних джерел.

Відповідно до освітньо-наукової програми очікувані **результати навчання** включають вміння:

ПРН01	Мати передові концептуальні та методологічні знання про новітні напрямки історичних досліджень, зокрема, інтелектуальної історії, усної історії, регіональної історії, гендерної історії, історії повсякденності тощо, а також дослідницькі навички, достатні для проведення оригінального наукового дослідження на рівні останніх світових досягнень з історії та археології, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.
ПРН03	Планувати і виконувати оригінальні наукові дослідження з історії та/або археології з використанням сучасних інформаційних та комунікаційних технологій, дотриманням норм професійної і академічної етики, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.
ПРН04	Застосовувати сучасні методи пошуку, локалізації, збору, опрацювання та аналізу наукової інформації за темою дисертаційного дослідження.
ПРН05	Здійснювати автономний науковий пошук, самостійний відбір і класифікацію сукупності історичних джерел, достатньої для реалізації дисертаційного дослідження, визначати рівень об'єктивності фактологічної основи в різних видах джерел, оцінювати їх достовірність та репрезентативність.
ПРН16	Дотримуватись принципів наукової етики, не допускати плагіату, привласнення наукових ідей, фальсифікацій, діяти у відповідності до вимог інтелектуальної чесності та нетерпимості до порушення академічної доброчесності.

3. Програма навчальної дисципліни

Денна форма:

	Теми	Лекції	Практичні (семінарські, лабораторні, півгрупові)	Самостійна робота
1	Тема 1. Вступ. Основні поняття методології історичного джерелознавства.	2	2	8
2	Тема 2. Поняття історичного джерела.	2	2	8
3	Тема 3. Класифікація історичних джерел.	2	2	8
4	Тема 4. Структура джерелознавчого дослідження.	2	2	8
5	Тема 5. Етапи роботи з джерелами. Методика пошуку та виявлення історичних джерел.	2	2	8
6	Тема 6. Методика опрацювання і використання історичних джерел.	2	2	8
7	Тема 7. Методика дослідження часу створення джерела.	2	2	8
8	Тема 8. Методика дослідження місця виникнення джерела.	2	2	8
9	Тема 9. Методика ідентифікації автора джерела.	2	2	8
10	Тема 10. Методи аналізу історичних джерел.	2	2	8
	Всього за курсом	20	20	80

4. Зміст навчальної дисципліни

4.1. План лекцій

№	Тема заняття / план
1	Тема 1. Вступ. Основні поняття методології історичного джерелознавства. 1. Методологія історичного джерелознавства. 2. Методологічні принципи джерелознавства. 3. Джерелознавчі методи дослідження. 4. Історія формування методики джерелознавства. 5. Головні концепції сучасного джерелознавства.
2	Тема 2. Поняття історичного джерела. 1. Визначення історичного джерела. 2. Основні концепції історичного джерела. 3. Етапи існування історичного джерела. 4. Об'єктивно-суб'єктивна природа джерела. 5. Джерельна інформація. 6. Джерельна база історичних досліджень.
3	Тема 3. Класифікація історичних джерел. 1. Поняття систематизації та класифікації історичних джерел. 2. Основні схеми і моделі класифікації джерел. 3. Типологічна класифікація історичних джерел. 4. Видова класифікація історичних джерел.
4	Тема 4. Структура джерелознавчого дослідження. 1. Метод джерелознавства. 2. Джерелознавчий аналіз. 3. Джерелознавчий синтез. 4. Виклад результатів джерелознавчого дослідження.
5	Тема 5. Етапи роботи з джерелами. Методика пошуку та виявлення історичних джерел. 1. Етапи роботи з джерелами. 2. Методика пошуку та виявлення історичних джерел.
6	Тема 6. Методика опрацювання і використання історичних джерел. 1. Дослідження джерел. Джерелознавча критика. 2. Перехід до аналітичної критики як початок наукового використання досліджених джерел. 3. Методика роботи з масовими джерелами.
7	Тема 7. Методика дослідження часу створення джерела. 1. Методика датування історичних фактів. 2. Аналіз прямої часової інформації. 3. Аналіз непрямої часової інформації. 4. Синтез часової інформації.
8	Тема 8. Методика дослідження місця виникнення джерела. 1. Аналіз прямої просторової інформації. 2. Аналіз непрямої просторової інформації. 3. Синтез просторової інформації.
9	Тема 9. Методика ідентифікації автора джерела. 1. Аналіз прямої інформації про особистість. 2. Аналіз непрямої інформації про особистість. 3. Синтез інформації про особистість.

10	Тема 10. Методи аналізу історичних джерел. 1. Методи формалізації відомостей історичних джерел. 2. Спеціальні методи аналізу історичних текстів.

4.2. План практичних (семінарських, лабораторних, півгрупових) занять

№	Тема заняття / план
1	Семінарське заняття 1. Вступ. Основні поняття методології історичного джерелознавства 1. Методологія історичного джерелознавства. 2. Методологічні принципи джерелознавства. 3. Джерелознавчі методи дослідження. 4. Історія формування методики джерелознавства. 5. Головні концепції сучасного джерелознавства.
2	Семінарське заняття 2. Поняття історичного джерела 1. Визначення історичного джерела. 2. Основні концепції історичного джерела. 3. Етапи існування історичного джерела. 4. Об'єктивно-суб'єктивна природа джерела. 5. Джерельна інформація. 6. Джерельна база історичних досліджень.
3	Семінарське заняття 3. Класифікація історичних джерел 1. Поняття систематизації та класифікації історичних джерел. 2. Основні схеми і моделі класифікації джерел. 3. Типологічна класифікація історичних джерел. 4. Видова класифікація історичних джерел.
4	Семінарське заняття 4. Структура джерелознавчого дослідження 1. Метод джерелознавства. 2. Джерелознавчий аналіз. 3. Джерелознавчий синтез. 4. Виклад результатів джерелознавчого дослідження.
5	Семінарське заняття 5. Етапи роботи з джерелами. Методика пошуку та виявлення історичних джерел 1. Етапи роботи з джерелами. 2. Методика пошуку та виявлення історичних джерел.
6	Семінарське заняття 6. Методика опрацювання і використання історичних джерел 1. Дослідження джерел. Джерелознавча критика. 2. Перехід до аналітичної критики як початок наукового використання досліджених джерел. 3. Методика роботи з масовими джерелами.
7	Семінарське заняття 7. Методика дослідження часу створення джерела 1. Методика датування історичних фактів. 2. Аналіз прямої часової інформації. 3. Аналіз непрямої часової інформації. 4. Синтез часової інформації.
8	Семінарське заняття 8. Методика дослідження місця виникнення джерела 1. Аналіз прямої просторової інформації.

	2. Аналіз непрямой просторової інформації. 3. Синтез просторової інформації.
9	Семінарське заняття 9. Методика ідентифікації автора джерела 1. Аналіз прямої інформації про особистість. 2. Аналіз непрямой інформації про особистість. 3. Синтез інформації про особистість.
10	Семінарське заняття 10. Методи аналізу історичних джерел 1. Методи формалізації відомостей історичних джерел. 2. Спеціальні методи аналізу історичних текстів.

5. Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота спрямована на розвиток інтелектуальних умінь, загальнокультурних і професійних компетентностей, творчого мислення у здобувачів ступеня доктора філософії (PhD). Включає в себе пошук, систематизацію, класифікацію джерел та аналіз джерельної бази власного дисертаційного дослідження.

№ з/п	Назва теми	Денна форма
1	Пошук, систематизація та класифікація джерел з теми власного дисертаційного дослідження.	40
2	Аналіз джерельної бази власного дисертаційного дослідження.	40
	Разом	80

6. Контрольна робота

Варіант 1

1. Розкрийте поняття методології історичного джерелознавства.
2. Типологічна класифікація історичних джерел.

Варіант 2

1. Методологічні принципи джерелознавства.
2. Видова класифікація історичних джерел.

Варіант 3

1. Джерелознавчі методи дослідження.
2. Структура джерелознавчого дослідження.

Варіант 4

1. Історія формування методики джерелознавства.
2. Етапи роботи дослідника з історичними джерелами.

Варіант 5

1. Головні концепції сучасного джерелознавства.
2. Методика пошуку та виявлення історичних джерел.

Варіант 6

1. Дайте визначення історичного джерела.
2. Методика роботи з масовими джерелами.

Варіант 7

1. Основні концепції історичного джерела.
2. Розкрийте поняття «джерелознавча критика».

Варіант 8

1. Етапи існування історичного джерела.
2. Методика дослідження часу створення джерела.

Варіант 9

1. Розкрийте поняття «джерельна інформація».
2. Методика дослідження місця виникнення джерела.

Варіант 10

1. Джерельна база історичних досліджень.
2. Методика ідентифікації автора джерела.

7. Теми презентацій

1. Джерелознавство як спеціальна історична дисципліна.
2. Історія розвитку вітчизняного джерелознавства.
3. Поняття «історичне джерело» в різних наукових дискурсах.
4. Поняття «пам'ятка», «історичне джерело» та «історичний факт».
5. Найважливіші шляхи перевірки істинності історичного знання.
6. Факт історичний і факт історіографічний.
7. Джерелознавство та інші спеціальні історичні дисципліни.
8. Поняття «джерельна база».
9. Інформаційний потенціал джерела.
10. Проблеми герменевтики.

8. Підсумковий контроль

Формою підсумкового контролю є залік, який проводиться в усній формі. Робота здобувачів оцінюється за підсумками виконання основних видів завдань. Якщо здобувач не відвідував курс лекцій, семінарські заняття і не виконав контрольні заходи, а, отже, не набрав необхідної кількості балів, то він не допускається до складання заліку.

Перелік питань до заліку з дисципліни «Методи джерелознавчих досліджень»

1. Методологія історичного джерелознавства.
2. Методологічні принципи джерелознавства.
3. Джерелознавчі методи дослідження.
4. Історія формування методики джерелознавства.
5. Головні концепції сучасного джерелознавства.
6. Визначення історичного джерела.
7. Основні концепції історичного джерела.
8. Етапи існування історичного джерела.
9. Об'єктивно-суб'єктивна природа джерела.
10. Джерельна інформація.
11. Джерельна база історичних досліджень.
12. Поняття систематизації та класифікації історичних джерел.
13. Основні схеми і моделі класифікації джерел.
14. Типологічна класифікація історичних джерел.
15. Видова класифікація історичних джерел.
16. Структура джерелознавчого дослідження.
17. Метод джерелознавства.
18. Джерелознавчий аналіз.
19. Джерелознавчий синтез.
20. Етапи роботи з джерелами.
21. Методика пошуку та виявлення історичних джерел.
22. Дослідження джерел. Джерелознавча критика.
23. Перехід до аналітичної критики як початок наукового використання досліджених джерел.
24. Методика роботи з масовими джерелами.
25. Методика дослідження часу створення джерела.
26. Методика дослідження місця виникнення джерела.
27. Методика ідентифікації автора джерела.
28. Методи аналізу історичних джерел.
29. Методи формалізації відомостей історичних джерел.
30. Спеціальні методи аналізу історичних текстів.

Оцінювання питань у заліковому білеті: кожне питання оцінюється до 10 балів

Приклад залікового білету

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

Рівень вищої освіти третій: освітньо-науковий

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

Спеціальність 032 Історія та археологія

Семестр 4

Навчальна дисципліна «**МЕТОДИ ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**»

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 0

1. Методологія історичного джерелознавства.
2. Джерельна база історичних досліджень.
3. Методика пошуку та виявлення історичних джерел.

Затверджено на засіданні кафедри історії

Протокол № _____ від _____ 20__ року

Завідувач кафедри _____

Екзаменатор _____

Міронова І.С.

Міронова І.С.

9. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

Денна форма

№	Вид діяльності (завдання)	Критерії оцінювання	Максимальна кількість балів
1	Семінарські заняття	10 тем семінарських занять. Кожна тема оцінюється до 4-х балів. Максимальна кількість балів за теми (10*4).	40
2	Завдання для самостійної роботи	Оцінювання самостійної роботи: 5 балів – пошук, систематизація та класифікація джерел з теми власного дисертаційного дослідження; 5 балів – аналіз джерельної бази власного дисертаційного дослідження.	10
3	Контрольна робота	Оцінювання контрольної роботи: кожне питання оцінюється по 5 балів. Максимальна кількість балів за контрольну роботу (5*2).	10
4	Підготовка та захист презентації	Оцінювання: 5 балів – розробка презентації; 5 балів – захист презентації і ведення дискусії.	10
5	Залік	В кожному заліковому білеті по 3 питання, кожне з яких оцінюється до 10 балів.	30
	Всього		100

Оцінювання результатів навчальної діяльності здобувачів здійснюється з урахуванням індивідуальних особливостей здобувачів і передбачає диференційований підхід в його організації.

Оцінюватися може виконання здобувачами будь-яких навчальних завдань, під час роботи над якими вони демонструють власне історичне мислення: розгорнуті і стислі усні відповіді, письмові роботи, доповіді, презентації, реферати, виступи в дискусіях тощо.

При цьому враховується:

- розуміння здобувачами взаємозв'язків між історичними подіями, уміння порівнювати, пояснювати, аналізувати та критично оцінювати історичні факти;
- самостійність мислення;
- використання різних джерел історичних знань, з розумінням їх особистостей, умінням їх характеризувати і оцінювати;
- правильність і достатність добору історичних фактів для розв'язування поставлених викладачем завдань;
- чіткість і завершеність викладу;
- мовна грамотність.

Критерії оцінки усної відповіді здобувача (семінарські заняття):

4 бали ставиться у випадку:

- здобувач вільно володіє, визначеними програмою, знаннями й уміннями;
- правильно і в достатній кількості добирає необхідні для відповіді факти;
- висловлює власне ставлення до навчального матеріалу;
- відповідь чітка і завершена;
- мова добра.

2-3 бали ставиться у відповідності з попередніми вимогами, але:

- здобувач має незначні ускладнення при використанні визначених програмою знань і умінь;
- при доборі фактів припускається незначних помилок;
- власне ставлення здобувачем висловлюється, але в аргументації зустрічаються окремі неточності;
- мова добра.

0-1 бал ставиться в разі незнання більшої частини матеріалу, відсутності будь-якої логіки викладу, а саме:

- здобувач не володіє необхідними для здійснення завдання уміннями;
- головного фактичного матеріалу не знає.

Критерії оцінки здобувача при виконанні самостійної роботи:

- **10 балів** виставляється, якщо дотримані всі вимоги до виконання самостійної роботи: позначена проблема і обґрунтована її актуальність; здобувач вільно володіє інформацією запропонованої проблеми; логічно викладена власна позиція, сформульовані висновки, тема розкрита повністю; дотримані вимоги до зовнішнього оформлення роботи; здобувач повно, всебічно, безпомилково відповідає на дискусійні питання викладача і здобувачів з теми роботи.
- **9 балів** виставляється, якщо основні вимоги до самостійної роботи виконані, але при цьому допущені незначні недоліки. Зокрема, є упущення в оформленні роботи.
- **7-8 балів** виставляється, якщо основні вимоги до самостійної роботи виконані, але при цьому допущені значні недоліки. Зокрема, є неточності у викладі матеріалу; не обґрунтована актуальність проблеми; відсутні логічна послідовність в судженнях; здобувач не в повній мірі відповідає на дискусійні питання; є упущення в оформленні роботи.
- **5-6 балів** виставляється, якщо є істотні відступи від вимог до виконання самостійної роботи. Зокрема: здобувач не в повній мірі володіє інформацією запропонованої

проблеми; непослідовно відповідає на дискусійні питання; тема висвітлена лише частково, відсутній висновок; є упущення в оформленні роботи.

- **3-4 бали** виставляється, якщо є істотні відступи від вимог до виконання самостійної роботи. Зокрема: здобувач поверхово володіє інформацією запропонованої проблеми; не відповідає на дискусійні питання; тема висвітлена лише частково; відсутній висновок; є упущення в оформленні роботи.
- **0-2 бали** виставляється, якщо здобувач не володіє інформацією запропонованої проблеми, виявляється істотне незрозуміння теми при веденні дискусії, є значні упущення в оформленні роботи.

Критерії оцінювання контрольної роботи:

- **9-10 балів** заслуговує здобувач, який всебічно, безпомилково, в логічній послідовності і вільно розкрив теоретичне питання; продемонстрував знання методики аналізу даних та інформаційно-довідкових матеріалів; наявні повні, обґрунтовані висновки та пропозиції; робота оформлена відповідно до встановлених вимог, має всі необхідні структурні елементи (вступ, основну частину, висновки); здобувач повно, всебічно, безпомилково відповідає на питання, встановлені викладачем з теми роботи.
- **7-8 балів** отримує здобувач, який дав правильну, але неповну відповідь на теоретичне питання; розкрив всі аспекти поставленого питання, але припустився несуттєвих помилок; наведені матеріали правильні, але неповні; наявні висновки та пропозиції в цілому вірні, але недостатньо обґрунтовані; робота в цілому оформлена відповідно до встановлених вимог, але є незначні зауваження до оформлення; робота має всі необхідні структурні елементи (вступ, основну частину, висновки); здобувач в основному відповідає на питання, встановлені викладачем з теми роботи, але відповідь неповна та/або здобувач допускає незначні помилки.
- **4-6 бали** отримує здобувач, який дав правильну, але суттєво неповну відповідь на теоретичне питання; недостатньо використані матеріали; висновки та пропозиції неповні; робота в цілому оформлена з суттєвими зауваженнями до встановлених вимог; робота має всі необхідні структурні елементи (вступ, основну частину, висновки); здобувач неповно та з помилками відповідає на питання, встановлені викладачем з теми роботи.
- **0-3 бали** виставляється в тому випадку, якщо в роботі не розкрито вузлових елементів теоретичного питання; є суттєві помилки та викривлення; наведені дані неактуальні; відсутні або застарілі матеріали, літературні джерела; відсутні обґрунтовані висновки та пропозиції, які впливають з теми роботи; робота оформлена з суттєвими порушеннями встановлених вимог; робота не має всіх необхідних структурних елементів (вступ, основну частину, висновки); здобувач не відповідає на питання, встановлені викладачем з теми роботи.

Критерії оцінки здобувача при підготовці та захисті презентації:

- **9-10 балів** виставляється, якщо виконані всі вимоги до розробки презентації: позначена проблема і обґрунтована її актуальність, зроблено короткий аналіз різних точок зору на дану проблему і логічно викладена власна позиція, сформульовані висновки, тема розкрита повністю, витриманий обсяг, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення.
- **6-8 балів** виставляється, якщо основні вимоги до підготовки та оформлення презентації виконані, але при цьому допущені значні недоліки. Зокрема, є неточності у викладі матеріалу; відсутня логічна послідовність в судженнях; є упущення в оформленні.
- **3-5 балів** виставляється, якщо є істотні відступи від вимог до презентації. Зокрема: тема висвітлена лише частково, відсутній висновок.
- **0-2 бали** виставляється, якщо тема презентації не розкрита, виявляється істотне незрозуміння проблеми.

Критерії оцінювання заліку:

- **30 балів** виставляються здобувачу при глибоких і всебічних знаннях проблеми, грамотному і злагодженому логічно їх викладі, досконалому володінні понятійним апаратом, умінні підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, здатності швидко і правильно робити умовиводи, використовувати при аналізі сучасних явищ теоретичні положення на основі вивчення основної та додаткової літератури; якщо дані правильні, повні і глибокі відповіді на всі теоретичні питання відповідно до навчальної програми дисципліни, немає помилок у виконанні, матеріал викладено грамотною мовою з дотриманням логічної послідовності;
- **25-29 балів** виставляються здобувачу при глибоких і всебічних знаннях проблеми, грамотному і злагодженому логічно їх викладі, досконалому володінні понятійним апаратом, умінні підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, здатності швидко і правильно робити умовиводи, використовувати при аналізі сучасних явищ теоретичні положення на основі вивчення основної та додаткової літератури; якщо здобувачем дано правильні, повні відповіді на всі теоретичні питання індивідуального завдання відповідно до навчальної програми дисципліни, матеріал викладено грамотною мовою з дотриманням логічної послідовності, однак допущені незначні похибки при відповіді;
- **20-24 бали** виставляються здобувачу при твердому і досить повному знанні проблеми, відсутності характерних неточностей при відповідях на питання залікового білета та на поставлені додаткові питання, умінні в основному пов'язувати теоретичний матеріал з практичними завданнями, що стоять в сучасних умовах, володінні понятійним апаратом, знанні основної літератури; якщо на запропоновані теоретичні питання дані правильні, але неповні відповіді; матеріал викладено грамотною мовою з дотриманням логічної послідовності, однак допущені несуттєві похибки або неточності у відповідях, допущена незначна помилка;
- **15-19 балів** виставляються здобувачу при достатньому знанні навчального матеріалу, відсутності грубих помилок при відповідях на питання залікового білета, умінні підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, знанні основних понять і категорій; якщо відповіді на теоретичні питання в цілому правильні, але неповні, допущені неточності у формулюваннях і логічні похибки, допущені одна-дві несуттєві помилки;
- **10-14 балів** виставляються здобувачу, якщо відповіді на теоретичні питання неповні, допущені неточності у формулюваннях і логічні похибки;
- **5-9 балів** виставляються здобувачу при наявності грубих помилок у відповідях на теоретичні питання залікового білета, які свідчать про неправильне розуміння суті проблеми, невмінні підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, незнанні основного категоріального апарату, якщо відповіді на теоретичні питання містять грубі помилки, свідчать про незнання і нерозуміння відповідних розділів програмного матеріалу;
- **0-4 бали** виставляються здобувачу, якщо відповіді на теоретичні питання містять грубі помилки, які свідчать про незнання і нерозуміння відповідних розділів програмного матеріалу.

10. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно (зараховано)	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82-89	Добре (зараховано)	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75-81		C	Добре (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
67-74	Задовільно (зараховано)	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
60-66		E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
35-59	Незадовільно (не зараховано)	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
1-34		F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)

11. Рекомендовані джерела інформації

11.1. Основні джерела:

- Архів ранньомодерної Української держави. Київ, 2019–2023. Т. I–V.
- Волониць В. С. Інструктивно-методичні матеріали до курсу «Методика джерелознавчих досліджень». Маріуполь : Акварель, 2015. 45 с.
- Воронов В. Спеціальні історичні дисципліни: підручник / Дніпров. нац. ун-т ім. Олеся Гончара. Дніпро: Ліра, 2019. 160 с.
- Гребцова І. С. Джерелознавство. Методичний посібник. Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2019.
- Джерелознавство історії України. Методичні рекомендації до вивчення дисципліни для напряму 032 «Історія та археологія» / Укладачі: Ніколаєв М. І., Коломієць О. Б., Головата О. О. Кропивницький: ЦНТУ, 2022. 32 с.
- Калакура Я. С. Історичне джерелознавство. Підручник. Київ: Либідь, 2017. 512 с.
- Міронова І. С. Джерелознавство, історіографія та методологія історії : навчальний посібник. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2023. 212 с.
- Міронова І. С. Історичне джерелознавство та українська археографія. Спецкурс з джерелознавства, історіографії та методики викладання історії : навчальний посібник. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 176 с.
- Стефанюк Г. В. Джерелознавство і архівознавство: опорні конспекти лекцій, глосарій: навчально-методичний посібник для студентів денної і заочної форм навчання спеціальності 032 «Історія та археологія». Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019. 128 с.
- Стефанюк Г. В. Джерелознавство: опорні конспекти і самостійна робота. Навчально-методичний посібник для студентів Інституту історії, політології і міжнародних відносин (заочна форма навчання). Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника», 2013. 129 с.

11.2. Додаткові джерела:

- Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: монографія / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.
- Атаманенко В. Проблеми класифікації документальних джерел XVI – першої половини XVII ст. у науковій спадщині М. П. Ковальського // Наукові записки національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки» / редкол.: В. В. Трохимович (гол. ред.) [та ін.]. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2019. Вип. 28. С. 88–96.
- Вітенко М. Д. Джерелознавство історії зарубіжних слов'ян. Навчально-методичний посібник для студентів денної та заочної форми навчання, які навчаються за спеціальністю 032 «Історія та археологія». Івано-Франківськ, 2019. 40 с.
- Вітчизняні ресурси біографічної та біобібліографічної інформації: проблеми формування й використання : [колект. монографія] / В. І. Попик та ін.; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2016.
- Войцехівська І., Палієнко М. Архівознавча школа Київського університету: традиції та перспективи розвитку // Архіви України. 2019. Вип. 4. № 321. С. 42–67.
- Ворончук І. Гродські і земські книги Волині як джерело до історії української шляхетної родини XVI–XVII ст. // Наукові записки національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки» / редкол.: В. В. Трохимович (гол. ред.) [та ін.]. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2019. Вип. 28. С. 69–80.

- Еволюція складу населення Південної України останньої чверті XVIII – початку XIX ст. в описово-статистичних джерелах. Львів; Запоріжжя, 2023.
- Звід пам'яток історії та культури України : Енциклопедія у 28 т. Кн. 1. Ч. 1–3 / Відп. ред. П. Т. Тронько. Київ: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1999, 2003, 2011. 608, 585, 1217 с.
- Ільченко О. Ю. Біографічний метод в історико-педагогічних дослідженнях: сутність, принципи, специфіка // Педагогічні науки : зб. наук. праць. Полтава, 2021. Вип. 77. С. 61–67.
- Історична біографіка в Україні: проблеми, завдання і перспективи розвитку досліджень, видавничої та інформаційної роботи : колективна монографія / НАН України, Нац. біб-ка України ім. В. І. Вернадського; редкол. : В. І. Попик (голов. ред.) [та ін.]. Київ, 2019. 364 с.
- Ковальська Л. Видові особливості і класифікація документально-інформаційних ресурсів // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2020. № 4. С. 39–47.
- Колієнко А. Застосування історичних джерел у процесі формування інформаційних компетентностей учнів // Теорія та методика навчання суспільних дисциплін: науково-методичний журнал / МОН України, СумДПУ імені С. Макаренка; [за заг. ред. О. В. Михайличенко]. Суми: СумДПУ імені С. Макаренка, 2021. № 1 (9). С. 75–79.
- Коробчук А. Газета «Одесский вестник» (1827–1894) як історичне джерело з історії Одеського інституту шляхетних дівчат // Чорноморська минувшина. 2020. № 15. С. 47–53.
- Любовець Н. І. Мемуари як складник електронних ресурсів національних бібліотек України: досвід та перспективи // Бібліотечний вісник. Київ, 2023. № 1. С. 3–14.
- Любовець Н. І. Сучасні трансформації мемуарного простору: загальний та локальний виміри // Українська біографістика. Київ, 2020. Вип. 20. С. 172–189.
- Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: розвиток національної бібліографії, біографічних досліджень та науково-бібліографічної діяльності (2000–2019) : колективна монографія / В. І. Попик, І. Д. Войченко, Т. В. Добко, С. С. Кіраль, Т. В. Котлярова, Н. І. Любовець, Л. С. Новосолова, В. Ю. Омельчук, Д. В. Устиновський, О. М. Яценко ; відп. ред. В. І. Попик. Київ: НБУВ, 2019. 252 с.
- Попик В. І. Біографіка як феномен науки і культури // Українська біографістика. Київ, 2020. Вип. 19. С. 15–32.
- Пуряєва Н. В. Українське лінгвістичне едичійне джерелознавство // Українська мова. 2019. № 2. С. 94–105.
- Туранли Ф. Методологія наукового дослідження староукраїнських та османсько-турецьких рукописних документів козацької доби історії України (друга половина XVII ст.): навчально-методичний посібник. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2023. 172 с.
- Українська біографіка ХХІ століття: мозаїка контекстів і форм : колективна монографія / В. І. Попик, Г. А. Александрова, Л. І. Буряк, О. В. Бугаєва, Ю. В. Вернік, Н. І. Любовець, Н. П. Марченко, О. В. Плющик, І. І. Стамбол, В. В. Томозов ; відп. ред. В. І. Попик. Київ, 2021. 400 с.
- Шауренко А. В. Особливості джерел з історії повсякдення 90-х років ХХ століття // Вісник науки та освіти. 2022. № 5 (5). С. 665–675.
- Шологон Л. Джерела з історії національно-культурного руху українців Галичини 1848–1914 рр. у фондах зарубіжних архівних і бібліотечних установ // Eminak, 2019. № 3 (27). С. 227–235.

11.3. Джерела іноземною мовою:

- Cernin David. Historical Methodology and Critical Thinking as Synergised Concepts. Disputatio. Philosophical Research Bulletin. Vol. 9, No. 13, Jun. 2020, p. 3–34.
- Luarsabishvili Vladimir (ed.). Ideas and Methodologies in Historical Research. Routledge, 2023. 90 p.

11.4. Електронні інформаційні ресурси:

- «Ізборник». Історія України IX–XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації. URL: litopys.org.ua/
- Архівні зібрання України. URL: http://www.archives.gov.ua/Publicat/Arch_zibr.php/
- Демещук А. В. Джерела вивчення історії первісного суспільства. URL: <http://kuprienko.info/demeshhuk-a-v-dzherela-vivchennya-istoriyipervisnogo-suspil-stva/>
- Державний комітет архівів України. URL: <http://www.scarh.kiev.ua>
- Джерела з історії національно-визвольної війни українського народу середини XVII ст. URL: <http://www.history.org.ua>
- Джерела з історії Стародавнього Сходу. URL: <http://istoryk.in.ua/dzherela-z-istoriyi-starodavnogo-shodu/>
- Джерела особового походження. URL: <http://www.archives.gov.ua>
- Електронні версії провідних періодичних видань з історичної науки. URL: <http://www.annales.info/>
- Інститут історії НАН України. URL: <http://www.history.org.ua/>
- Історичні джерела та їх використання. URL: <http://www.nbu.gov.ua>
- Історичні джерела та їх використання. URL: www.history.org.ua/?termin=Dyplomat_sluzhba_Khmelnyskogo
- Мемуари сучасників як джерело з історії Української революції. URL: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pviu/2009_4/2.pdf
- Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: <http://www.nbu.gov.ua>
- Основні джерела з історії України. URL: <http://readbookz.com/book/200/7592.html>
- Писемні джерела з історії України. URL: <http://www.chtyvo.org.ua>
- Сайт Наукової бібліотеки ОНУ. URL: <https://lib.onu.edu.ua/>
- Сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/>
- Сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL: <https://www.historypin.org/en/>
- Серія «Спеціальні довідники». URL: <http://www.archives.gov.ua/Publicat/References/>
- Спілка архівістів: <http://www.vda.archiv.net/>
- Усні й письмові джерела з історії України. URL: <http://www.gufer.net/history/>